

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการปลูกฝังเด็กให้เป็นพลเมืองดีของชาติ
(พ.ศ.2453 – 2468)¹

King Rama VI and The Cultivating Good Moral Traits Citizenship in Juveniles
(1910 – 1925)

วรพล ศิริขันธ์วิจิตร²

ศิริพร ดาบเพชร³

บทคัดย่อ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริในการปลูกฝังเพื่อพัฒนาเด็กในรัชสมัยของพระองค์ ให้เติบโตขึ้นมาเป็นพลเมืองที่ดี มีความรักชาติ ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา และจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ เพื่อเป็นการพัฒนาให้ประชาชนของพระองค์ให้เป็นพลเมืองที่ดี รักชาติ จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และยึดมั่นในความเป็นไทยโดยทรงใช้ระบบการศึกษาเข้ามาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาให้เด็กเข้ามาอยู่ในระบบ จากนั้นทรงดำเนินพระบรมราโชบายในการปลูกฝังค่านิยม และจริยธรรมต่าง ๆ ที่ทรงมุ่งหวังให้เกิดขึ้นกับเด็กผ่านพระราชดำรัส พระบรมราโชวาท พระราชนิพนธ์บทละคร คำกลอน ตลอดจนทรงใช้กิจการลูกเสือ และการกีฬา สอดแทรกกับการจัดการศึกษาในรัชสมัยของพระองค์

ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินพระบรมราโชบายในการปลูกฝังเด็กให้เป็นพลเมืองดีของชาติในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ เด็กหลวง และเด็กราษฎร ซึ่งเด็กทั้ง 2 กลุ่มนี้ได้รับการปลูกฝังต่างกัน โดยกลุ่มเด็กหลวงถูกฝึกฝนเพื่อให้มีภาวะผู้นำ มีความเป็นผู้ดี และเป็นสุภาพบุรุษ ส่วนกลุ่มเด็กราษฎรพระองค์ทรงมุ่งให้เด็กเติบโตขึ้นมาเป็นพลเมืองที่ดี มีความรักสามัคคีและรู้จักเสียสละเพื่อหมู่คณะ อย่างไรก็ตามเด็กทั้ง 2 กลุ่มนี้ได้รับการปลูกฝังที่เหมือนกันในเรื่องความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่พระองค์ทรงประสงค์ให้เกิดขึ้นกับคนทั้งชาติตามแนวพระราชดำริเรื่องชาตินิยมของพระองค์

คำสำคัญ : เด็ก เด็กหลวง เด็กราษฎร พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

Abstract

King Rama VI was graciously commissioned to cultivate the children of his reign to grow up as a good citizen, had patriotism, held on to Buddhism, and loyalty to the king to develop His people into good citizens, Patriots loyal to the King, and held on to be Thai. He used the education system as a tool to develop juveniles into the system. He cultivated the values and ethics to come up with juveniles by speeches, fiction, and poetry as a meaning to practice juveniles and addition to the Scouting and Sports Activities in schools.

The study indicated that the Royal Initiative of King Rama VI about Cultivating good moral traits citizenship to two groups were “Dek-Luang” and “Dek-Raj”. Both groups were cultivated differently.

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เรื่อง พระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับเด็ก (พ.ศ. 2453(2468) – : The Royal Initiative of King Rama VI about Juveniles (1910 – 1925)

² นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อาจารย์ที่ปรึกษา

Dek-Luang was trained to be leaders and a gentleman. Dek-Raj aims to grow children into good citizens, had united love and sacrifice for the group. However, these two groups were cultivated in the same way to show a harmonious love to every ethnic group, Who was consistent with his nationalist policies.

Keywords: Juveniles, Dek-Luang, Dek-Raj, King Rama VI

บทนำ

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยหลายประการ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงความคิดของประชาชน โดยมีสาเหตุมาจากทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก นอกจากนี้บริบทโลกในรัชสมัยนี้ยังส่งผลกระทบต่อระบอบกษัตริย์ในสยาม เพราะเป็นช่วงเวลาที่เหตุการณ์สำคัญ ๆ ของโลกเกิดขึ้น เช่น ในต้นรัชกาลเกิดการล่มสลายของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในจีนและรัสเซีย รวมถึงการแพร่หลายของแนวคิดสาธารณรัฐ ทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเริ่มดำเนินการหลายประการเพื่อสร้างสถานะที่มั่นคงให้แก่ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของสยาม สิ่งที่ทรงมีพระราชดำริขึ้นประการหนึ่ง คือ การย้ำให้เห็นความสำคัญของ “ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์” ว่าเป็นสิ่งสำคัญของประเทศที่ไม่อาจแยกจากกันได้ และปลูกฝังความจงรักภักดีที่เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพประชาชนในชาติว่าเป็นพื้นฐานของการพัฒนาในด้านอื่น ๆ จึงทรงตั้งพระทัยที่จะใช้การศึกษาพัฒนาคนเพื่อให้ประชาชนนำความรู้ไปพัฒนาบ้านเมืองตั้งพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในการสร้างโรงเรียนขึ้นมาแทนวัดประจำรัชกาล โดยโปรดเกล้าฯ ให้สร้างโรงเรียนมหาดเล็กหลวงให้เป็นโรงเรียนแบบอย่างของโรงเรียนทั่วไปที่มุ่งพัฒนาเด็กให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ⁴ เพื่อออกมารับใช้สังคมและประเทศชาติตามพระบรมราโชบายที่มีจุดมุ่งหมายพัฒนาเด็กให้มีความสามารถในทางวิชาชีพเฉพาะด้าน และวิทยาการความรู้สมัยใหม่ ในรัชสมัยนี้การจัดการศึกษาจึงเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาเด็กให้ เป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติและการปลูกฝังแนวคิดชาตินิยม พระองค์ทรงเน้นการจัดการศึกษาตั้งแต่ชั้นมูลศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา และสายอาชีพ โดยทรงสนับสนุนให้เด็กทุกคนมีโอกาสเล่าเรียนอย่างทั่วถึงจึงมีการประกาศพระราชบัญญัติการประถมศึกษาพุทธศักราช 2464

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเด็กเป็นอย่างยิ่ง โดยทรงเห็นว่าเด็กเป็นกำลังสำคัญของชาติ ทรงให้ความสนพระทัยในการส่งเสริม และปลูกฝังพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กนอกจากด้านการศึกษา ทั้งเรื่องการศึกษา และกิจการของลูกเสือเพื่อให้เด็กได้รับการฝึกฝนความมีระเบียบวินัย ความสามัคคี มีน้ำใจ พัฒนาทักษะทางร่างกาย และสำนึกในเรื่องของชาติและการเสียสละเพื่อส่วนรวม

พระราชดำริเกี่ยวกับเด็กในหลาย ๆ โอกาส สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของเด็กว่าเป็นกำลังของชาติเพราะจะเจริญเติบโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่และทำประโยชน์เพื่อชาติบ้านเมืองต่อไป ดังนั้นการเริ่มต้นจากการปลูกฝังความรู้ทางวิชาการ และคุณธรรมให้กับเด็กจึงเป็นสิ่งสำคัญในรัชสมัยนี้ ดังจะพบว่าเกิดการจัดตั้งสถานศึกษามากมายในพระนคร และขยายออกไปยังหัวเมืองต่าง ๆ ของสยามอย่างรวดเร็ว

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2453-2468) เป็นช่วงเวลาที่ได้รับความสนใจจากนักวิชาการ และนักศึกษาศาสนาวิชาประวัติศาสตร์มาอย่างต่อเนื่อง โดยมีงานวิจัยที่ศึกษาในหลายแง่มุม เช่น แนวพระราชดำริด้านการเมือง การปกครอง การทหาร การศึกษา เสือป่า นโยบายชาตินิยม การสร้างชาติไทย งานวิจัยที่ศึกษาพระบรมราโชบายด้านการศึกษานานหนึ่งกล่าวถึงพระบรมราโชบายเกี่ยวข้องกับการศึกษาของเด็ก แต่ยังไม่มียงานวิจัยที่ศึกษาวิเคราะห์พระราชดำริที่มีต่อเด็กโดยตรง อาทิ งานวิจัยที่มุ่งศึกษาพระบรมราโชบายทางการศึกษาอย่างงานวิจัยของสงวน เลิศโชคชัย

⁴ สงวน เลิศโชคชัย. (2538). ความสำคัญของโรงเรียนแบบปับลิสคูลต่อการศึกษาของไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2453-2468). หน้า 160-161.

เรื่อง ความสำคัญของโรงเรียนแบบปับลิสคูลต่อการศึกษาของไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2453 - 2468) ที่ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาพระบรมราโชบายในการจัดตั้งโรงเรียนแบบปับลิสคูลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และเปรียบเทียบวิธีการจัดการศึกษาในโรงเรียนปับลิสคูลกับการจัดการศึกษาแบบทั่ว ๆ ไป ตลอดจนศึกษาความสำคัญและบทบาทของโรงเรียนแบบปับลิสคูลต่อการศึกษาของไทยในรัชสมัยนี้ และงานวิจัยเรื่องนโยบายการจัดการศึกษามัชยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2453 - 2466) ของมณูญ ลาขโรจน์ ที่ได้เสนอว่าการดำเนินนโยบายด้านการศึกษาในรัชสมัยนี้มี 3 ประการ ประการแรกคือ ทรงต้องการบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาบริหารราชการ ประการต่อมา คือความต้องการดำเนินการจัดการศึกษาและพัฒนาการศึกษาเนื่องจากต้องการสร้างความรู้และชำนาญการในสาขาวิชาชีพแก่ราษฎร และประการสุดท้าย เป็นการดำเนินนโยบายการศึกษาเพื่อตอบสนองแนวคิดชาตินิยมสมัยใหม่ ที่ในรัชสมัยนี้จะต้องการให้ประชาชนเกิดความรู้สึกรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ งานวิจัย 2 เรื่องข้างต้นเป็นการอธิบายถึงการจัดการศึกษาที่เกิดขึ้นในรัชสมัยนี้โดยให้รายละเอียดเกี่ยวกับแนวคิดของการจัดการศึกษา โครงสร้างหลักสูตรโดยที่งานของสงวน เลิศโชคชัย จะเป็นการนำการจัดการศึกษาแบบปับลิสคูลเพิ่มเติมเข้าไปจากงานของมณูญ ลาขโรจน์ที่ศึกษาถึงปัจจัยที่นำไปสู่การจัดการศึกษาในรัชสมัยนี้

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มงานวิจัยที่มุ่งเน้นศึกษาพระบรมราโชบายเกี่ยวกับการเมืองการปกครองประเทศของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เช่นหนังสือเรื่อง *Chaiyo! King Vajiravudhand the Development of Thai Nationalism* ของ *Walter F. Vella* ศึกษาการใช้แนวคิดชาตินิยมในการสนับสนุนการปกครองประเทศของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงใช้วิธีการที่หลากหลายภายใต้กรอบแนวคิดแบบชาตินิยม เช่น การสถาปนากองเสือป่า การบริจาคเงินเพื่อซื้อเรือรบหลวงพระร่วง การจัดตั้งโรงเรียนสำหรับเด็กผู้ชาย ภายใต้แนวคิดสุภาพบุรุษ รวมถึงการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ โดยเฉพาะงานพระราชนิพนธ์ เพื่อจูงใจให้คนไทยตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของสถาบันพระกษัตริย์และการปกครองในรูปแบบราชาธิปไตย งานวิจัยของ *กรรกริรมย์ สุวรรณานนท์* ที่ศึกษาเรื่อง *พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการสร้างชาติไทย* ได้เสนอว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราโชบายในการสร้างชาติไทยด้วยการสร้างมโนสำนึกให้คนไทยมีความสามัคคี และความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ด้วยการใช้แนวคิดแบบชาตินิยม โดยเครื่องมือที่ใช้ในการถ่ายทอดแนวคิดนี้คือ งานพระราชนิพนธ์ เช่น ความเป็นชาติโดยแท้จริง ปลุกใจเสือป่า หัวใจนักรบ เป็นต้น นอกจากนี้ทรงใช้บทพระราชนิพนธ์เป็นเครื่องมือในการโฆษณาพระราชดำริของพระองค์ และงานวิจัยเรื่อง *พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการสร้างภาพลักษณ์ทางการทหาร* ของ *เทพ บุญตานนท์* ที่ศึกษาปัจจัยที่ทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจำเป็นต้องสร้างภาพลักษณ์ทางการทหารให้แก่พระองค์เอง รวมถึงวิธีการ และกระบวนการที่ทรงใช้ในการสร้างภาพลักษณ์ทางการทหาร เพื่อแสวงหาการยอมรับ และพระราชอำนาจทางการทหารแก่พระองค์ขึ้นมา รวมทั้งผลสืบเนื่องของการสร้างภาพลักษณ์ทางการทหาร ซึ่งส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์และกองทัพจนถึงปัจจุบัน เป็นต้น

งานวิจัยเรื่อง พระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับการปลูกฝังเด็กให้เป็นพลเมืองดีของชาติ (พ.ศ. 2453(2468 - นี้ จึงเน้นศึกษาวิเคราะห์พระบรมราโชบายและพระราชดำรินพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในประเด็นเกี่ยวกับเด็กเป็นหลัก ซึ่งงานวิจัยนี้จะแสดงให้เห็นว่าพระบรมราโชบายและพระราชดำรินเกี่ยวกับเด็กของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระราชดำรินที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยหลายประการ โดยเฉพาะในด้านการสร้างและปลูกฝังความคิดใหม่ ๆ ให้กับคนในสังคมไทย ซึ่งบางอย่างยังมีผลสืบมาจนถึงปัจจุบัน โดยงานวิจัยนี้มุ่งศึกษาทัศนะของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับลักษณะของเด็กที่มีความแตกต่างกันส่งผลทำให้ทรงดำเนินพระบรมราโชบายเกี่ยวกับการปลูกฝังเด็กไทยขึ้นในรัชสมัยของพระองค์ และศึกษากระบวนการที่ทรงใช้ในการปลูกฝังเด็กซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในเวลาต่อมา

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาพระราชดำริเกี่ยวกับลักษณะของเด็กในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
2. ศึกษาพระราชดำริในการปลูกฝังเด็กให้เป็นพลเมืองดีของชาติในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ วิธีการหลัก คือ การวิเคราะห์งานเขียนที่เกี่ยวข้องกับพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยทำการสำรวจ และรวบรวมงานพระราชนิพนธ์ ประเภทพระราชดำรัส บทละคร แนวพระราชดำริต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่มีต่อเด็กในสมัยนั้น

หลักฐานขั้นต้นดังกล่าวช่วยให้ผู้วิจัยวิเคราะห์ถึงพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ตลอดจนกระบวนการและวิธีการในการเผยแพร่พระบรมราโชบายของพระองค์ ในการเผยแพร่แนวคิดเรื่องชาตินิยม และอุดมการณ์ต่าง ๆ ในการสร้างพลเมืองดีในพระราชดำริของพระองค์

การตีความที่ปรากฏจากเอกสารขั้นต้น และเอกสารอื่น ๆ ในงานวิจัยชิ้นนี้ ถือเป็นสาระสำคัญของการนำเสนอบทความวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

1. พระราชดำริเกี่ยวกับลักษณะของเด็กในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

การศึกษาประกาศคำสั่ง การจัดการหลักสูตรสถานศึกษา การวิเคราะห์พระราชดำรัสและพระบรมราโชบายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทำให้สามารถตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับขอบเขตช่วงอายุของเด็กในรัชสมัยนี้ว่าอยู่ระหว่าง 7 – 20 ปี ซึ่งเป็นช่วงอายุที่ทางราชการให้เข้ารับการศึกษานอกระบบการศึกษาในระดับชั้นมัธยม เมื่อจบการศึกษาแล้วสามารถเข้าทำงานยังสังกัดกรมกองต่าง ๆ ดังประกาศจัดตั้งมูลการศึกษาของทวยราษฎร์ กระทรวงนครบาล ลงวันที่ 1 เมษายน ร.ศ.130 ที่ว่า ...“ให้ผู้ปกครองเด็กทั้งปวงส่งเด็กทั้งหญิงและชายซึ่งมีอายุย่างเข้า 8 ปีแล้ว อันสมควรจะเล่าเรียนให้ได้เข้าเล่าเรียนจนทุกคนในสถานโรงเรียนใดโรงเรียนหนึ่งตามความพอใจ”...⁵ และมีปรากฏในพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2464 ...“ลักษณะที่ 1 ข้อบังคับต่าง ๆ มาตราที่ 5 เรื่องเด็กอายุ 7 จนถึง 14 ปีต้องเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา”...⁶ ดังประกาศตั้งตำแหน่งมหาดเล็กรับใช้ที่จัดแบ่งเป็น 2 ชั้น คือชั้นใหญ่ (Senior State Page) กับชั้นเล็ก (Junior State Page) “ชั้นใหญ่ อายุไม่เกิน 18 ปีเต็ม และชั้นเล็กมีอายุไม่เกิน 15 ปีเต็ม”...⁷ ทั้งนี้ประกาศยกเว้นนักเรียนโรงเรียนมหาดเล็กหลวงแลนักเรียนโรงเรียนราชวิทยาลัยจากการเกณฑ์ทหารชั่วคราวเป็นพิเศษ ลงวันที่ 31 พฤศจิกายน พ.ศ.2456 ...“ยกเว้นการเกณฑ์ทหารให้กับนักเรียนที่เล่าเรียนยังไม่จบชั้นมัธยมบริบูรณ์ หรือจนอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์แล้ว ถึงแม้จะเรียนยังมีจบมัธยมบริบูรณ์ก็เป็นอันหมดเขตการยกเว้น”...⁸ จากประกาศและพระราชบัญญัติเหล่านี้ ผู้วิจัยจึงจำแนกอายุกลุ่มที่อยู่ในช่วงอายุ 7 – 20 ปี เรียกว่า “เด็ก”

จากการจัดการศึกษาตามโครงสร้างหลักสูตร ลำดับช่วงชั้นและชั้นของการศึกษาตลอดจนประกาศคำสั่ง ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทำให้ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มของประเภทนักเรียนซึ่งเป็นเด็กได้เป็น 2 ประเภท⁹ ได้แก่ กลุ่มเด็กหลวง และกลุ่มเด็กราษฎร์

⁵ ประกาศจัดการมูลศึกษาของทวยราษฎร์ 1 เมษายน รัตนโกสินทร ศก 130. อ้างถึง กฎหมายรัชกาลที่ 6 ร.ศ.130 หน้า 57. ใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2554). *แนวพระราชดำริในรัชกาลที่ 6 ด้านการศึกษา*. หน้า 7.

⁶ พระราชบัญญัติประถมศึกษา พระพุทธศักราช 2464 ลักษณะที่ 1 ข้อบังคับต่าง ๆ มาตราที่ 5. ใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2554). *แหล่งเดิม*. หน้า 133.

⁷ ประกาศตั้งตำแหน่งมหาดเล็กรับใช้ ลงวันที่ 29 กันยายน พระพุทธศักราช 2458. อ้างถึง กฎหมายรัชกาลที่ 6 ร.ศ.130 หน้า 281. ใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2554). *แหล่งเดิม*. หน้า 77.

⁸ ประกาศยกเว้นนักเรียนโรงเรียนมหาดเล็กหลวงแลนักเรียนโรงเรียนราชวิทยาลัยจากการเกณฑ์ทหารชั่วคราวเป็นพิเศษ ลงวันที่ 31 พฤศจิกายน พ.ศ.2456. อ้างถึง กฎหมายรัชกาลที่ 6 ร.ศ.130 หน้า 317. ใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2554). *แหล่งเดิม*. หน้า 53.

⁹ ผู้วิจัยได้แบ่งประเภทของเด็กเป็น 2 ประเภท และนิยามความหมายของคำว่าเด็กหลวง และเด็กราษฎร์โดยอิงจากหลักฐานและเอกสารประเภทพระราชบัญญัติพระบรมราโชบาย ความคิดเห็นของเสนาบดีกระทรวง ฯลฯ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในงานวิจัย

1.1 เด็กหลวง

เด็กหลวงเป็นกลุ่มที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริที่จะฝึกหัดให้เป็นมหาดเล็ก และข้าราชการสังกัดกระทรวงต่าง ๆ อันได้แก่ นักเรียนที่เข้าศึกษาในโรงเรียนมหาดเล็กหลวง นักเรียนโรงเรียนข้าราชการพลเรือน และนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนนายร้อย นักเรียนกลุ่มที่จบการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยนั้นจะเข้าศึกษาประเภทวิชาทหาร และได้รับพระราชทานเครื่องยศตามลำดับชั้นซึ่งเป็นระบบของข้าราชการฝ่ายกลาโหม เมื่อพิจารณา “หลักสูตรวิชาสำหรับสอบเข้าเป็นนักเรียนนายร้อย และนักเรียนนายดาบ ร.ศ.130”¹⁰ พบว่ามีความแตกต่างกับการปลูกฝังการศึกษาและแนวความคิดตามพระราชประสงค์กับนักเรียนกลุ่มที่ศึกษาในโรงเรียนมหาดเล็กหลวง และโรงเรียนข้าราชการพลเรือนที่กลุ่มนี้จะเป็นการศึกษาในขั้นต้นตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาและมีมัธยมศึกษาที่ใช้หลักสูตรการศึกษาเช่นเดียวกันกับการศึกษาในโรงเรียนราษฎรทั่วไป เมื่อสำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาจะเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาที่โรงเรียนข้าราชการพลเรือนต่อไป ซึ่งจะแยกตามสาขาวิชาเฉพาะที่จะฝึกหัดออกมาประกอบอาชีพเป็นข้าราชการพลเรือนตามกระทรวงต่าง ๆ อีกทั้งนักเรียนกลุ่มนี้ยังได้รับการละเว้นการเกณฑ์ทหารตามประกาศยกเว้นนักเรียนโรงเรียนมหาดเล็กหลวงและนักเรียนราชวิทยาลัยออกจากการเกณฑ์ทหารชั่วคราวเป็นพิเศษ เนื่องจากทรงมีพระราชดำรินักเรียนในโรงเรียนมหาดเล็กหลวงและนักเรียนราชวิทยาลัยเป็นกลุ่มนักเรียนในโรงเรียนกินนอน ซึ่งเป็นโรงเรียนมีระเบียบวินัยและกฎเกณฑ์คล้ายกับระเบียบของทหารอยู่แล้ว เท่ากับนักเรียนเหล่านี้ได้รับการฝึกวิชาทหารอยู่ตลอดเวลาที่เรียน พระองค์จึงเห็นสมควรที่จะยกเว้นการเกณฑ์ทหารให้กับนักเรียนกลุ่มนี้ดังพระราชดำริที่ว่า

“...โรงเรียนมหาดเล็กหลวง 1 โรงเรียนราชวิทยาลัย 1 รวม 2 โรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนพิเศษผิดกว่าโรงเรียนอื่น เพราะประการ 1 กุลบุตรที่ไปศึกษาในโรงเรียนทั้ง 2 นี้ ได้นอนอยู่ในโรงเรียนตลอดเวลาที่เป็นครวศึกษา นับว่าเป็นผู้ที่อยู่ในควบคุม มีวินัยเคร่งครัดกว่าโรงเรียนสามัญ จะว่าคล้ายประจำอยู่ในกองทหารแล้วก็ได้ อีกประการ 1 ในโรงเรียนทั้ง 2 นี้มีการฝึกหัดท่าทหาร นักเรียนได้รับความฝึกหัดท่าทหารขั้นต้นอยู่แล้วคล้าย ๆ ผู้ที่รับราชการทหารในปีแรกก็ว่าได้ เพราะเหตุทั้ง 2 ประการอันกล่าวมาแล้วนี้ พระราชดำริเห็นว่านักเรียนทั้ง 2 โรงเรียนนี้เป็นผู้ที่สมควรได้ยกเว้นจากการเกณฑ์ทหารชั่วคราว”¹¹

เรื่องการยกเว้นการเกณฑ์ทหารนี้ได้มีการออกประกาศกำหนดนักเรียนชั้นอุดมศึกษาตามความในพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร มีพระบรมราชโองการให้ประกาศทราบทั่วกันว่า ...“ตามความในประกาศแก้ไขพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร ลงวันที่ 27 ธันวาคม รัตนโกสินทร ศก 129 มาตรา 13 ข้อ 2 ซึ่งยกเว้นนักเรียนที่รัฐบาลได้กำหนดว่าเป็นวิชาชั้นอุดมศึกษา ไม่ต้องเกณฑ์เป็นทหารตลอดเวลาเรียนภายในอายุ 30 ปี”...¹² แสดงให้เห็นถึงพระราชประสงค์ของพระองค์ที่ต้องการให้นักเรียนที่อยู่ในสายพลเรือนนั้นได้ศึกษาเล่าเรียนอย่างเต็มที่และไม่ต้องไปสังกัดในส่วนของกระทรวงกลาโหม ที่เป็นข้าราชการฝ่ายทหาร

นอกจากกลุ่มนักเรียนที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยพบว่านักเรียนที่ได้รับทุนเล่าเรียนหลวงที่จบการศึกษาในชั้นสามัญและวิสามัญแล้วก็เป็นอีกหนึ่งกลุ่มเด็กที่ได้รับพระราชทานโอกาสให้ไปศึกษาต่ออย่างต่างประเทศ โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎ

¹⁰ เป็นหลักสูตรการศึกษาในโรงเรียนนายร้อย ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งจะแบ่งชั้นการศึกษาออกเป็น ชั้น 1 ปฐม กำหนดอายุตั้งแต่ 10 - 16 ปี ชั้น 2 ปฐม กำหนดอายุ 10 - 18 ปี ชั้น 3 ปฐม กำหนดอายุตั้งแต่ 10 - 20 ปี ชั้น 1 มัธยม กำหนดอายุตั้งแต่ 10 - 24 ปี และวิชาสามัญนักเรียนนายดาบ กำหนดอายุตั้งแต่ 18 - 25 ปี ที่มา : กฎหมายรัชกาลที่ 6 ร.ศ.130 หน้า 35. ใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2554). *แนวพระราชดำริในรัชกาลที่ 6 ด้านการศึกษา*. หน้า 25 - 39.

¹¹ ประกาศยกเว้นนักเรียนโรงเรียนมหาดเล็กหลวงและนักเรียนโรงเรียนราชวิทยาลัยจากการเกณฑ์ทหารชั่วคราวเป็นพิเศษ ลงวันที่ 31 พฤศจิกายน พ.ศ.2456. อ้างถึง กฎหมายรัชกาลที่ 6 ร.ศ.130 หน้า 317. ใน *แหล่งเดิม*. หน้า 52 - 53.

¹² ประกาศกำหนดนักเรียนชั้นอุดมศึกษา ตามความในพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร วันที่ 30 มกราคม ร.ศ. 130 อ้างถึง กฎหมายรัชกาลที่ 6 ร.ศ.130 หน้า 441. ใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2554). *แนวพระราชดำริในรัชกาลที่ 6 ด้านการศึกษา*. หน้า 16.

เกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์ให้นักเรียนทุนเหล่านั้นกลับมาเพื่อเป็นกำลังหลักในการพัฒนาประเทศไทย ดังพระบรมราชโองการที่พระราชทานในการสมาคมนักเรียนซึ่งไปศึกษาอยู่ในประเทศยุโรป เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ.2468 ความตอนหนึ่งว่า ...“เราขอเตือนนักเรียนทั้งหลายให้รำพึงว่า อนาคตของชาติไทยอยู่ในมือของพวกเราทั้งหลายส่วนหนึ่ง เพราะผู้ที่ทะนุบำรุงเมืองไทยและชาติไทยอยู่ และชาติไทยอยู่ในเวลานั้นวันแต่จะซบลงทุกที ใกล้ความตายเข้าไปทุกที ต้องหวังอยู่ในพวกเจ้าผู้ที่จะได้เข้ามาช่วยส่งเสริมเพิ่มกำลังอีกขึ้นในอนาคตกาล”...¹³

เด็กหลวงจึงเป็นกลุ่มนักเรียนที่มีการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นกว่าการศึกษาในชั้นสามัญซึ่งเป็นการศึกษาตามพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีลักษณะของสาขาวิชาที่เรียนที่เฉพาะทางออกไป ไม่ถูกจำกัดอยู่เพียงการศึกษาในระดับการศึกษาสามัญเท่านั้น ทั้งยังมีโอกาสได้ถวายงานรับใช้ใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาทตั้งแต่ยังเป็นนักเรียนอาทิ นักเรียนในโรงเรียนมหาดเล็กหลวง นักเรียนโรงเรียนวชิราวุธ เป็นต้น กลุ่มเด็กหลวงจึงเป็นกลุ่มเด็กที่มีความพิเศษเพราะเป็นกลุ่มที่พระองค์มีพระราชประสงค์ให้เติบโตมาเป็นกำลังหลักในระบบราชการที่พัฒนาไปตามบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยในขณะนั้น

1.2 เด็กราษฎร์

เด็กราษฎร์ คือ กลุ่มนักเรียนที่ได้รับการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตามหลักสูตรที่กระทรวงธรรมการเป็นผู้กำหนดทั้งในเขตพระนครและต่างจังหวัด ดังที่กล่าวมาในขั้นต้นแล้ววาระสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นรัชสมัยที่ได้มีการจัดการศึกษาภาคบังคับและขยายโอกาสทางการศึกษาออกไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ การจัดการศึกษากับเด็กราษฎร์จะเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งสร้างระบบการศึกษาให้มีมาตรฐานไปในทิศทางเดียวกัน และเพื่อให้แยกเด็กที่เคยได้รับการศึกษาจากในวัดออกมาอยู่สังกัดโรงเรียนให้เป็นระเบียบมากขึ้น ดังแสดงในบันทึกความเห็นพระราชบัญญัติประถมศึกษาของพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าธานีนิวัติ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากรที่ทรงงานในกรมราชเลขาธิการมีความเห็นใจ ความว่า

“...สำหรับนักเรียนอันเป็นประเพณีของชาวชนบท โดยปรกติชาวบ้านส่งเด็กเข้าวัดมอบให้พระเป็นผู้สอน ฝ่ายวัดได้อาศัยบิดามารดาผู้ปกครองเด็กเจ้อจางเครื่องอุปโภคบริโภคถ้อยที่ถ้อยอาศัยกันแลดังนี้...เมื่อรัฐบาลบังคับการเล่าเรียนตามหลักนี้แล้ว ถึงแม้จะไม่ได้มีบทใดบังคับให้ปลีกการเรียนออกจากวัดโดยตรงก็ดี แต่เป็นการปลีกอยู่แล้วโดยวิธีการ ฐานะของโรงเรียนจะได้ค่อย ๆ แยกออกจากวัด...”¹⁴

พร้อมกันนี้แนวพระราชดำริของพระองค์ในการจัดการศึกษาให้นักเรียนกลุ่มเด็กราษฎร์นี้เพื่อจะเป็นสิ่งที่ให้เด็กมีความรู้พื้นฐานอ่านออกเขียนได้ เพื่อจะเป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพที่ดีขึ้นและแก้ไขปัญหาในคุณภาพประชากรด้วยการศึกษาต่อไปในอนาคต

การประกาศโครงการศึกษาและการตราพระราชบัญญัติการประถมศึกษา พระพุทธศักราช 2464 ได้สะท้อนผ่านทัศนะของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีที่ได้เขียนอธิบายเกี่ยวกับผลกระทบที่กระทรวงนครบาลกังวลเกี่ยวกับปัญหาภายหลังการออกพระราชบัญญัติ เกี่ยวกับแรงงานในครอบครัวที่ต้องใช้เด็กในการช่วยประกอบอาชีพนั้น เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีได้แก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการให้วิธีเรียนภาคเช้าหรือภาคบ่ายเพื่อให้นักเรียนใช้เวลาครึ่งวันในการไปช่วยบิดามารดาประกอบกิจการงานภายในบ้านของตน มีการแบ่งวันหยุดและกำหนดเวลาเรียนที่เป็นมาตรฐาน เพื่อให้เด็กนักเรียนในโรงเรียนชั้นสามัญและโรงเรียนประชาบาลที่ตั้งอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ สามารถแบ่งเวลามาเรียนได้ การจัดโครงการศึกษาดังกล่าวเป็นการเอื้อให้กลุ่มเด็กราษฎร์ได้มีโอกาสทางการศึกษาและเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้ปกครองของเด็กในต่างจังหวัดที่จะให้ความร่วมมือกับทางราชการในการส่งบุตรเข้ารับการศึกษาตามพระราชบัญญัติการประถมศึกษา พระพุทธศักราช 2464 ที่จัดให้มีการศึกษาชั้นสามัญสำหรับเด็กทุกคน

¹³ พระบรมราชโองการ พระราชทานในการสมาคมนักเรียนซึ่งไปศึกษาอยู่ในประเทศยุโรป วันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ.2468. อ้างถึง พระราชดำรัสสร้อยครั้ง พ.ศ.2529 หน้า 237. ใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2554). แหล่งเดิม. หน้า 199.

¹⁴ บันทึกความเห็นพระราชบัญญัติประถมศึกษา วันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2464. ใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2554). แหล่งเดิม. หน้า 124.

ลักษณะอีกประการหนึ่งของเด็กราษฎร คือ เด็กที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษาระบบตามโรงเรียนที่กระทรวงธรรมการเป็นผู้กำหนด ในตราพระราชบัญญัติประถมศึกษา พระพุทธศักราช 2464 มาตราที่ 10 ได้กล่าวถึงเรื่องการยกเว้นเด็กที่ได้รับการศึกษาจากครอบครัวเป็นผู้บรมสั่งสอนเอง ความตอนหนึ่งว่า ...“จะให้ยกเว้นเด็กคนใดคนหนึ่งจากการเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาก็ได้ ถ้าบิดามารดาหรือผู้ปกครองรับรองคนนั้นรับการศึกษาอยู่ในครอบครัวของเขาแล้ว...บิดามารดาต้องส่งเด็กคนนั้นให้ศึกษาธิการอำเภอปีละหนึ่งครั้งเพื่อสอบไล่ดูว่า ศึกษาที่ได้รับนั้นเป็นอย่างใดในเวลานั้น”¹⁵ และเด็กที่ไม่มีบิดามารดาหรือผู้ปกครองเลี้ยงดูนั้น เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีได้ให้ความเห็นไว้ว่า ...“การที่จะให้เพิ่มบทมาตราขึ้นในพระราชบัญญัตินี้เพื่อคุ้มครองเด็กจรจัดนั้นไม่ถูกที่ ที่ถูกต้องมีพระราชบัญญัติอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งควรเรียกว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก (Children Act) ดังที่มีอยู่แล้วในประเทศอื่นบางประเทศ แต่สำหรับเมืองเรา เมื่อมีความจำเป็นอย่างอื่นยิ่งกว่า...จะรอไว้อีกหน่อยก็ได้”¹⁶ ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เข้าใจว่าเด็กที่ไม่มีผู้ปกครองนั้นอยู่นอกเหนือจากกลุ่มเด็กที่ต้องเข้ารับการศึกษาระดับบังคับตามโครงการศึกษาและพระราชบัญญัติประถมศึกษาเช่นเดียวกับเด็กที่ศึกษาหาความรู้ที่อยู่ที่บ้าน เด็กกลุ่มนี้จึงเป็นเด็กอีกกลุ่มที่ผู้วิจัยจัดอยู่ในลักษณะของเด็กราษฎร

โรงเรียนประชาบาลเป็นโรงเรียนที่เปิดโอกาสให้จัดตั้งขึ้นได้โดยความร่วมมือของภาคประชาชนในท้องที่ต่าง ๆ ที่มีความประสงค์ให้มีโรงเรียนในละแวกนั้น ซึ่งต้องผ่านความเห็นชอบจากเจ้าหน้าที่ของราชการ โดยประชาชนจะต้องเสียเป็นเงินที่เก็บจากประชาชนในท้องที่คนละไม่ต่ำกว่า 5 บาท¹⁷ โดยเงินค่าบำรุงโรงเรียนนอกจากจะได้รับการสนับสนุนจากราชการและยังมีเงินศึกษาพลี¹⁸ การจัดตั้งโรงเรียนประชาบาลนี้ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา ลักษณะที่ 3 โรงเรียนประชาบาล มาตรา 33 ที่ระบุว่า ...“โรงเรียนประชาบาลทั้งปวงอยู่ใต้ข้อบังคับของกระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวแก่เวลาโรงเรียน หลักสูตร หนังสือที่จะใช้ ระเบียบการปกครอง”¹⁹ ทำให้เข้าใจว่าโรงเรียนที่ตั้งขึ้นโดยราษฎรเข้าไปมีส่วนร่วมนั้นเด็กจะต้องได้รับการศึกษาที่เท่าเทียมกับโรงเรียนที่ทางรัฐบาลกำหนดแม้จะอยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกล หลักสูตรสำหรับนักเรียนก็จะไปเหมือนกันกับเด็กราษฎรที่เข้ารับการศึกษาระดับบังคับตามโครงการศึกษาและพระราชบัญญัติประถมศึกษาเช่นเดียวกับเด็กที่ศึกษาหาความรู้ที่อยู่ที่บ้าน เด็กกลุ่มนี้จึงเป็นเด็กอีกกลุ่มที่ผู้วิจัยจัดอยู่ในลักษณะของเด็กราษฎร

อนึ่งนักเรียนในกลุ่มเด็กราษฎรนี้สามารถสอบเข้าเพื่อศึกษาในโรงเรียนข้าราชการพลเรือนได้ เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนต่อไปหากมีความต้องการจะศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น

เด็กราษฎรจึงเป็นเด็กในอีกลักษณะหนึ่งที่มีความแตกต่างจากเด็กหลวง ตามโครงการศึกษาในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและความเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้กับเด็กกลุ่มนี้คือต้องการสร้างเด็กที่อ่านออกเขียนได้ตามวิชาความรู้ขั้นสามัญและมีความเป็นพลเมืองดีเพื่อที่จะสามารถนำความรู้ขั้นพื้นฐานไปประกอบอาชีพในท้องที่ของตนเองได้อย่างมีคุณภาพที่ดีขึ้น ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มเด็กหลวงที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์ให้มีความรู้ที่เชี่ยวชาญเฉพาะในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ เพื่อเข้าสู่ระบบราชการและพัฒนาประเทศต่อไป

2. แนวพระราชดำริและการปลูกฝังความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีแนวพระราชดำริ และพระราชหฤทัยที่มุ่งหวังจะให้เมืองไทยอยู่ในระบบราชาธิปไตยควบคู่กับสถาบันชาติ ศาสนา และเป็นชาติที่ “ศิวิไลซ์” หรือ “รุ่งเรือง”²⁰ ดังนั้นตลอดระยะเวลาของการ

¹⁵ พระราชบัญญัติประถมศึกษา พระพุทธศักราช 2464 ลักษณะที่ 1 ข้อบังคับต่าง ๆ มาตราที่ 10. ใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2554).

แนวพระราชดำรินรัชกาลที่ 6 ด้านการศึกษา. หน้า 167.

¹⁶ พระราชหัตถเลขา ทรงสั่งราชการในรัชกาลที่ 5 และ 6 กับเรื่องประกอบ หน้า 145. ใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2554). แหล่งเดิม. หน้า 157.

¹⁷ พระราชบัญญัติประถมศึกษา พระพุทธศักราช 2464 ลักษณะที่ 3 โรงเรียนประชาบาล มาตราที่ 19. ใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2554). แหล่งเดิม. หน้า 170.

¹⁸ ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา ลักษณะที่ 3 มาตราที่ 28 ชายฉกรรจ์ทุกคนอายุ 18 ถึง 60 ปี จำต้องเสียศึกษาพลี ศึกษาพลีต้องไม่ต่ำกว่า 1 บาท หรือไม่เกินกว่า 3 บาทเก็บตามอัตรา และเก็บภายในเวลาที่อุปราชาหรือสมุหเทศาภิบาลจะกำหนดเป็นปีไป

¹⁹ พระราชบัญญัติประถมศึกษา พระพุทธศักราช 2464 ลักษณะที่ 3 โรงเรียนประชาบาล มาตราที่ 33. ใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2554). แหล่งเดิม. หน้า 175.

²⁰ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2506). พระราชนิพนธ์ที่นำรัฐของสิ้นเกล้าฯ รัชกาลที่ 6. หน้า 8.

ครองราชย์ของพระองค์นั้นจึงทรงเน้นและปลูกฝังให้คนไทยเกิดความรักชาติด้วยวิธีการต่าง ๆ ประชาชนจึงต้องมีหน้าที่จงรักภักดีเชื่อฟังพระมหากษัตริย์ ไม่ควรคัดค้านดิ้นรน พระบรมราชาไชยาในการบริหารประเทศใด ๆ ทั้งสิ้น²¹ ทรงเน้นย้ำเหตุผลดังกล่าวผ่านบทพระราชนิพนธ์หลายเรื่อง เช่น “ความเป็นชาติไทย” เน้นให้ประชาชนมีความเชื่อถ้อยดีมั่นศรัทธาในพระมหากษัตริย์ การอยู่ร่วมชาติเดียวกันเสมือนลงเรือลำเดียวกันมีพระมหากษัตริย์เป็นนายท้ายที่คอยนำทางให้เรือพายไปถึงจุดหมาย ความตอนหนึ่งว่า “...การปกครองถ้าประชาชนไม่ช่วยโดยเชื่อฟังผู้ปกครองแล้ว ก็หาสำเร็จได้...เสมือนลงเรือลำเดียวกัน พระมหากษัตริย์ทรงเป็นนายท้ายทุกคนต้องช่วยกันพาย และอย่าเถียงนายท้าย...ผู้ใดไม่ต้องการร่วมมือก็ควรขึ้นจากเรือลงน้ำว่ายไปตามลำพังเถิด อย่านั่งอยู่ในเรือไทยเราให้หนักเรือเลย...”²²

นอกจากแนวพระราชดำริในการเน้นย้ำเรื่องชาติและพระมหากษัตริย์แล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริในการปลูกฝังให้ประชาชนมีคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางของพระพุทธศาสนาที่ทรงเห็นว่าชาติไทยต้องมีสถาบันศาสนา ดังทรงแสดงพระราชดำริไว้ในหนังสือปลูกใจเสือป่าที่ได้บรรยายความเรื่องชาติและศาสนาว่าเป็นสิ่งที่ต่อเนื่องกัน ความตอนหนึ่งว่า “...ชาติกับศาสนาย่อมเป็นสิ่งซึ่งต่อเนื่องกัน คือถ้าชาติพินาศไปแล้ว ศาสนาก็จะตั้งอยู่มิได้ ขณะเดียวกันถ้าศาสนาเสื่อมคลาย จะทำให้ประชาชนปราศจากคุณธรรม ย่อมเป็นเหตุให้ชาติต้องสูญสิ้นไปด้วย เพราะชาติใดที่ไร้คุณธรรม ชาตินั้นก็ถึงแก่พินาศล่มจม”²³ ซึ่งได้แสดงเพิ่มเติมในบทพระราชนิพนธ์เรื่องอำนาจคือธรรมที่ว่า “...ถ้าบุคคลที่ดี คณะที่ดี ยึดธรรมะเป็นหลัก ชาติก็จะเจริญมั่นคง”²⁴ และยังมีพระราชดำริที่สนับสนุนและยกย่องศาสนาพุทธว่ามีความทันสมัย และเป็นศาสนาประจำชาติ ดังพระบรมราชาโชวาทที่พระราชทานแก่คณะเสือป่าเมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ.2457 ที่ว่า “...พระพุทธศาสนา ดีกว่าศาสนาอื่น เพราะพุทธศาสนามีความทันสมัย แม้จะมีอายุสองพันปีก็ไม่เคยล้าสมัยเลย”²⁵

พระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวล้วนมีความสำคัญต่อการดำเนินพระบรมราชาไชยาต่อการเมืองและสังคมของพระองค์เป็นอย่างยิ่ง แนวพระราชดำริดังกล่าวได้นำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพประชากร โดยนำมาสอดแทรกกับระบบการศึกษาที่เป็นเครื่องมือในการบ่มเพาะเด็กทั้งหลายให้เติบโตขึ้นมาเป็นพลเมืองดีของชาติตามที่พระองค์ได้มีพระราชประสงค์ไว้ ผ่านกระบวนการการปลูกฝัง 3 แนวทางได้แก่ การปลูกฝังความรู้สึกรักชาติ และความสามัคคีของคนในชาติ การเป็นคนมีศาสนา และการยึดมั่นและศรัทธาในพระมหากษัตริย์ ซึ่งวิเคราะห์ได้ว่า การดำเนินกิจการลูกเสือและโครงสร้างหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนมีผลอย่างมากในการเป็นเครื่องมือในการดำเนินกระบวนการปลูกฝังค่านิยมดังกล่าว

3. แนวพระราชดำริและการปลูกฝังเรื่องความเป็นผู้นำ ผู้ดี และสุภาพบุรุษในเด็กหลวง

พระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะปลูกฝังเรื่องความเป็นผู้นำ ผู้ดี และสุภาพบุรุษให้กับเด็กนั้นเริ่มต้นขึ้นเมื่อพระองค์ได้สถาปนาโรงเรียนมหาดเล็กหลวงขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2453 ตั้งแต่พระองค์ทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสยามราชกุมาร การก่อตั้งโรงเรียนมหาดเล็กหลวงมีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกฝนลูกผู้ดีมีตระกูลให้เข้ารับราชการในกรมมหาดเล็ก ซึ่งเป็นการสร้างความคุ้นเคยของข้าราชการบริพารใกล้ชิดพระองค์ก่อนการเสวยราชสมบัติ

โรงเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาให้เหมือนกับโรงเรียนกึ่งนอนแบบปับลิสคูลตามแบบประเทศอังกฤษ ที่พระองค์ได้มีพระราชประสงค์ไปทรงพระอักษรเมื่อครั้งทรงพระเยาว์ และพระองค์ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะสร้างข้าราชการในราชสำนักของพระองค์อย่างข้าราชการในกรมมหาดเล็กที่ต้องรับราชการใกล้ชิดช่วยราชการ จึงทรงมีพระราชดำริที่จะต้องสร้างคนที่มีคุณภาพประกอบไปด้วยความรู้และความประพฤติ

²¹ กรรณิภรณ์ สุวรรณานนท์. (2524). พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการสร้างชาติไทย. หน้า 107.

²² อัครพาท. ความเป็นชาติไทย. ใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2515). ปกิณกะคดีพระราชนิพนธ์ใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. หน้า 228.

²³ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2530). ปลูกใจเสือป่า. หน้า 69.

²⁴ หอวารสารฐานธรรม, หน้าที่ 1194/3. สำเนาร่างบทความพระราชนิพนธ์เรื่อง “อำนาจคือธรรม.”

²⁵ สจช., ร.6 ต.1/18. พระบรมราชาโชวาท พระราชทานแก่คณะเสือป่า วันที่ 25 เมษายน พ.ศ.2457.

ในทางที่เป็นไปตามพระราชประสงค์ส่วนพระองค์ อาทิ การเป็นผู้มีสติปัญญาเฉียบแหลมในทางวิชาการ มีพัฒนาการทางร่างกายที่สมบูรณ์ แข็งแรง การมีจิตใจจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ การเป็นสุภาพบุรุษ และความเป็นผู้ดี พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ก่อตั้งโรงเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์ขึ้นรวม 4 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนมหาดเล็กหลวงกรุงเทพฯ (พ.ศ.2453) โรงเรียนมหาดเล็กหลวงเชียงใหม่ (พ.ศ.2459) โรงเรียนราชวิทยาลัย (พ.ศ.2453)* และโรงเรียนพรานหลวง (พ.ศ.2453) เพื่อเป็นโรงเรียนกึ่งนอกระบบบับลิสศคูลอย่างประเทศอังกฤษ โดยทรงมีพระราชประสงค์ให้โรงเรียนในพระอุปถัมภ์ของพระองค์นั้นแตกต่างจากโรงเรียนทั่วไป ดังพระบรมราชโองการตอนหนึ่งความว่า “...ขออย่าเอาโรงเรียนของข้าไปเปรียบกับโรงเรียนอื่น เพราะมีจุดหมายต่างกัน ถ้าข้าอยากได้โรงเรียนธรรมดาเพียงสักหลังหนึ่ง สร้างเป็นโรงเรียนไปมา จะไม่ดีกว่าหรือที่จะสร้างโรงเรียนกึ่งนอกระบบขึ้นมาทำไม...”²⁶

โรงเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจัดตั้งนั้น มีรูปแบบการจัดการศึกษาที่แตกต่างจากโรงเรียนทั่ว ๆ ไป ของกระทรวงธรรมการเพราะนักเรียนจะต้องอยู่โรงเรียนประจำโรงเรียนตลอดเวลา หลักสูตรของโรงเรียนประเภทนี้ต้องการให้นักเรียนมีเวลาว่างน้อยที่สุด เพื่อให้นักเรียนจะได้รับการอบรมตลอดเวลา หลักสูตรของโรงเรียนที่กำหนดขึ้นตามปรัชญาและอุดมการณ์ของโรงเรียน²⁷ เพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะตามที่ต้องการโดยเน้นองค์ประกอบการศึกษาด้วยกัน 4 องค์ประกอบคือ ประการที่ 1 ด้านพุทธศึกษา เป็นการเน้นพัฒนาเด็กด้านความรู้ และสติปัญญา ประการที่ 2 ด้านพลศึกษา เน้นพัฒนาการทางด้านร่างกายเพื่อสร้างเสริมสุขภาพที่ดีให้กับเด็กโดยจัดให้มีการเล่นกีฬาสมัยใหม่ที่มีการเล่นเป็นทีม อาทิ ฟุตบอล ประการที่ 3 ด้านจริยศึกษา เป็นการเจริญทางด้านสังคม คือความรู้ในคุณธรรม จริยธรรมและกรอบแนวความประพฤติให้เป็นผู้นำ ผู้ดี และสุภาพบุรุษ และประการสุดท้าย ด้านหัตถศึกษา เป็นการเน้นการพัฒนาด้านอารมณ์ที่เกิดจากการฝึกหัดงานฝีมือให้เป็นผู้ที่มีจิตใจละเอียดอ่อนโยน เช่น การฝึกหัดงานศิลปะวาดเขียน งานหัตถศิลป์ เป็นต้น

4. พระราชดำริเกี่ยวกับการสร้างเด็กราษฎร์ให้เป็นพลเมืองดีของชาติ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโองการตอนหนึ่งที่สะท้อนถึงแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อเด็กราษฎร์ในรัชสมัยของพระองค์โดยทรงเน้นความเป็นพลเมืองดีที่มีจริยธรรม เป้าหมายของการจัดการศึกษาที่พระองค์ทรงมุ่งหมาย ดังใจความตอนหนึ่งของพระบรมราชโองการของพระองค์ที่ว่า

“...การศึกษาและกฎเกณฑ์ทั้งหลายตลอดจนหลักสูตรแท้จริงทำให้เปลืองกระดาษไปเปล่า ๆ ยิ่งกว่านั้นคือ เปลืองเวลา...ข้าไม่หมายความว่าอะไรที่สำหรับเมืองอังกฤษจะต้องดีสำหรับเมืองไทยด้วย ข้าไม่หวังการปั้นนักเรียนชั้นมัธยมให้เป็นเทวดาเหมือนกันหมด เท่ากับการสร้างเด็กหนุ่มที่ขยันขันแข็งและสะอาดทั้งทางร่างกายและจิตใจ เตรียมพร้อมที่จะรับภาระต่าง ๆ ที่จะมามีในอนาคต...ข้าไม่ต้องการตำราที่เดินได้...ข้าต้องการให้การศึกษากลายเป็นสิ่งซึ่งดงามจนทำให้เด็กที่ออกไปแล้วหวนกลับมาคิดถึงในวันข้างหน้าด้วยความภาคภูมิใจ...”²⁸

* พ.ศ. 2469 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโองการให้รวมโรงเรียนมหาดเล็กหลวงกรุงเทพฯ และโรงเรียนราชวิทยาลัยเข้าด้วยกันและให้ย้ายมาเรียนที่โรงเรียนมหาดเล็กหลวงกรุงเทพฯ โดยพระราชทานนามโรงเรียนว่า “วชิราวุธวิทยาลัย” ที่มา : ราชกิจจานุเบกษา, ประกาศ วางรูปการและพระราชทานนามโรงเรียนมหาดเล็กหลวง เล่ม 43, วันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2469, หน้า 95.

²⁶ จมื่นอมรรตุมารักษ์ (แจ่ม สุนทรเวช). (2513). พระราชกรณียกิจสำคัญในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. หน้า 113.

²⁷ สงวน เลิศโชคชัย. (2538). ความสำคัญของโรงเรียนแบบบับลิสศคูลต่อการศึกษาของไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2453 - 2468). หน้า 51 - 53.

²⁸ จมื่นอมรรตุมารักษ์ (แจ่ม สุนทรเวช). (มปป.). พระราชกรณียกิจสำคัญในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. เรื่องการศึกษาของชาติ. เล่ม 7 ตอน 1. หน้า 114 - 118.

พระบรมราโชวาทดังกล่าวทางกระทรวงธรรมการได้สนองแนวความคิดของพระองค์ในการจัดทำหนังสือและตำราแบบเรียนที่ส่งเสริมการศึกษาและพัฒนาการทางด้านจริยธรรมให้กับเด็กราษฎรออกมาหลายเล่มด้วยกัน อาทิ หนังสือพลเมืองดี บทดอกสร้อยยางเขน และสมบัติของผู้ดี ที่ได้ตีพิมพ์และเผยแพร่ไปยังโรงเรียนต่าง ๆ ในสังกัดกระทรวงธรรมการ และโรงเรียนราษฎรที่จัดตั้งโดยภาคเอกชนทั่วพระราชอาณาจักร จึงนับว่ากระทรวงธรรมการได้ปรับหลักสูตรการศึกษาให้เป็นไปตามกระแสพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเพื่อสนองพระราชดำริทางการเมืองและ พระบรมราโชบายในการสร้างพลเมืองของพระองค์

รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นรัชสมัยที่เกิดการศึกษาภาคบังคับขึ้น มีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและแผนพัฒนาพลเมืองของชาติที่เริ่มต้นขึ้นด้วยการศึกษาสำหรับเด็กตั้งแต่อายุย่างเข้า 7 ปี ซึ่งการจัดการศึกษาภายใต้พระราชบัญญัติการประถมศึกษา พ.ศ.2464 นี้จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินพระบรมราโชบายพัฒนาคุณภาพประชากร และเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาความรู้และคุณธรรมให้กับเด็กในเรื่องความรักชาติ ศาสนา และจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ การเน้นย้ำให้เด็กเกิดความรู้สึกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติ การรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม ซึ่งจะทำให้เด็กไทยในประเทศต้องเข้ารับการศึกษตามโรงเรียนสังกัดกระทรวงธรรมการ โรงเรียนประชาบาล และโรงเรียนราษฎร ซึ่งได้ทำการเปิดสอนขึ้นมาเป็นจำนวนมากในรัชกาลนี้

การดำเนินนโยบายชาตินิยมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็กซึ่งทรงดำเนินพระบรมราโชบายนี้ผ่านกิจกรรมอย่างการตั้งกิจการลูกเสือให้เกิดขึ้นทั่วพระราชอาณาจักร โดยจัดให้มีกองลูกเสือตามจังหวัดต่าง ๆ เพื่อให้เด็กราษฎรได้มีโอกาสเข้าร่วมและปลูกฝังอุดมการณ์ของการรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ให้เกิดขึ้น และเป็นการสร้างเด็กให้รู้จักความเสียสละ อดทน อดกลั้น การจัดการแข่งขันกีฬาสำหรับเด็กราษฎรอย่างกีฬาฟุตบอลและการแข่งขันกีฬานานาชาติอื่น ๆ ก็เป็นอีกตัวอย่างของการจัดกิจกรรมนอกหลักสูตรทางวิชาการเพื่อให้เด็กราษฎรได้มีพัฒนาการทางร่างกายเป็นการสร้างความสามัคคีในหมู่คณะและความมีน้ำใจเป็นนักกีฬาของนักเรียน เพื่อให้เกิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนรุ่นใหม่ ซึ่งเจตนารมณ์ดังกล่าวของพระองค์สะท้อนผ่านบทประพันธ์ของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีในการอธิบายความมุ่งหมายของกีฬาไว้ ความว่า

“...นักกีฬาสารรูปล้วน	กายใจ จำรูญ
เลิศมิตรเลิศมนุษย์ใน	โลกนี้
ใครใครก็ไว้ใจ	ได้หมด
แม้ศัตรู	หลีกให้อภัยครั้น...” ²⁹

แนวพระราชดำรินี้ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้กับเด็กราษฎรในด้านความรู้ทางวิชาการนั้น โดยมากมักเป็นการสร้างให้เด็กราษฎรมีความรู้พื้นฐานในการอ่านออกเขียนได้เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพเมื่อเติบโตใหญ่ขึ้นเป็นสำคัญ ส่วนแนวพระราชดำริเรื่องการสร้างพลเมืองที่ดี รู้จักการเสียสละเพื่อส่วนรวม การสร้างหลักสูตรอาชีวศึกษา เป็นนโยบายสำหรับการพัฒนาเด็กราษฎรให้มีทักษะความสามารถด้านการประกอบอาชีพที่ทางกระทรวงธรรมการได้จัดทำเป็นนโยบายการศึกษา และการจัดกิจกรรมอย่างศิลปหัตถกรรมนักเรียนขึ้นเพื่อสนับสนุนให้เด็กราษฎรเกิดค่านิยมในการเลือกประกอบอาชีพที่เป็นวิชาชีพอย่างการเป็นช่างฝีมือ การเป็นเกษตรกร และอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากอาชีพรับราชการเป็นเสมือน

²⁹ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี. (2526). “นักกีฬา”. *โครงการลอนของครูเทพ เล่ม 2*. หน้า 41 – 42.

5. ส่งท้าย

แนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงดำเนินพระบรมราโชบายให้กับเด็กหลวง และเด็กราษฎรในพระราชอาณาจักรนั้นได้ทรงดำเนินผ่านระบบการจัดการศึกษาโดยกระทรวงธรรมการ ซึ่งพระองค์ทรงใช้พระราชดำรัส พระบรมราโชวาท พระราชนิพนธ์ กิจการลูกเสือ และการจัดหลักสูตรการศึกษา เพื่อเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนพระราชดำริที่จะพัฒนาเด็กให้เป็นพลเมืองที่ดีในพระราชวิสัยทัศน์ส่วนพระองค์ที่จะต้องมีความรักในสถาบันชาติ ดำรงรักษาไว้ ซึ่งคุณความดีตามแนวทางของพระพุทธศาสนา และการจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นหนึ่งในพระบรมราโชบายด้านชาตินิยมที่พระองค์ทรงมุ่งหวังให้เกิดขึ้นกับคนไทยทุกคนตลอดรัชสมัย

การดำเนินพระบรมราโชบายในการปลูกฝังความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเน้นให้เด็กตระหนักและเห็นคุณค่าและความสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ โดยการโปรดเกล้าฯ ให้ตรากฎหมายควบคุมโรงเรียนราษฎรที่สอนภาษาจีน การพระราชนิพนธ์บทประพันธ์ต่าง ๆ จำนวนมาก เพื่อปลูกใจให้กับเด็กมีความรู้สึกรักชาติและมีความสามัคคีของหมู่คณะ ในการนำพาประเทศชาติให้มีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นไปในอนาคตอย่าง การมีความรู้ในการใช้ภาษาไทย มีความรักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ไทย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีแนวพระราชดำริในปลูกฝังให้เด็กหลวงให้มีความเป็นผู้มีผู้นำ ผู้ดี และเป็นสุภาพบุรุษ โดยทรงดำเนินการอบรมสั่งสอนด้วยพระองค์เองอย่างการพระราชทานพระราชดำรัสที่ทรงเน้นให้เด็กหลวงตระหนักถึงความสำคัญและภาระของตนเองในการต้องมีหน้าที่รับใช้ราชการของชาติ การประพฤติตนให้สมกับความเป็นสุภาพบุรุษที่จะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต และเสียสละเพื่อประเทศชาติ

พระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีต่อเด็กราษฎรทำให้เข้าใจ กระบวนการในปลูกฝังให้เด็กราษฎรเป็นพลเมืองของชาติมีความเป็นไทย รักชาติ ศาสนา และจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ซึ่งพระองค์ได้ทรงใช้พระราชนิพนธ์ พระบรมราโชวาทในวาระและโอกาสต่าง ๆ ทรงใช้กิจการลูกเสือฝึกอบรมให้กับเด็กราษฎรผู้รู้จักรักเสียสละ ผลประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม และสร้างความมีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย และปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ตลอดจนสร้างความสามัคคีในหมู่คณะซึ่งเป็นสิ่งที่พระองค์ทรงเน้นย้ำและพยายามสร้างให้เกิดขึ้นในหมู่คนไทย

การดำเนินพระบรมราโชบายในการปลูกฝังเด็กในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่มีต่อเด็กหลวงและเด็กราษฎรนั้นแม้จะมีรายละเอียดในการดำเนินกิจการในการปลูกฝังค่านิยม และความคิดของเด็กสองกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน แต่แนวทางในการดำเนินพระบรมราโชบายหลักที่พระองค์ทรงมีพระราชประสงค์ต่อเด็กนั้นมีความสอดคล้องกันกับนโยบายชาตินิยมที่พระองค์ทรงพยายามปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับคนไทย โดยการที่ทรงมีพระราชดำริริเริ่มให้เกิดขึ้นกับเด็กนั้นเป็นเพราะพระวิสัยทัศน์ของพระองค์ที่ทรงเล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาคนที่เริ่มจากเด็ก เมื่อเด็กเติบโตขึ้นจะได้เป็นพลเมืองที่ดีตามอุดมการณ์ของพระองค์ที่เป็นผู้ที่มีความจงรักภักดีต่อชาติ ยึดมั่นในศาสนา และมีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นสิ่งที่พระองค์พยายามเน้นให้เกิดขึ้นกับคนไทยในชาติตลอดรัชสมัย

เอกสารอ้างอิง

เอกสารชั้นต้น

เอกสารชั้นต้นที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์

ราชกิจจานุเบกษา. ประกาศ วางรูปการและพระราชทานนามโรงเรียนมหาดเล็กหลวง เล่ม 43. วันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2469 สจข., ร.6 ต.1/18. พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่คณะเสือป่า วันที่ 25 เมษายน พ.ศ.2457.

หอวชิราวุธานุสรณ์. แผ่นที่ ว 01194/ป3. สำเนาร่างบทความพระราชนิพนธ์เรื่อง “อำนาจคือธรรม”

เอกสารอ้างอิง

เอกสารชั้นต้นที่ตีพิมพ์แล้ว

- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2506). พระราชนิพนธ์ที่นำรัฐของล้านเกล้าฯ รัชกาลที่ 6. กรุงเทพฯ: มปก.
 _____ (2515). ปกิณกะตีพระราชนิพนธ์ใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ : บรรณาการ.
 _____ (2530). ปลุกใจเสือป่า. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ในพระบรมราชูปถัมภ์
 _____ (2554). แนวพระราชดำริในรัชกาลที่ 6 ด้านการศึกษา. อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ
 ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ท่านผู้หญิงศรีนาถ สุริยะ ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส
 กรุงเทพมหานคร วันอาทิตย์ที่ 18 กันยายน พุทธศักราช 2554.

หนังสือ

ภาษาไทย

- จมน้อมรดกธรรมาภิบาล (แจ่ม สุนทรเวช). (2507). พระราชกรณียกิจสำคัญในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง
 การศึกษาของชาติ เล่ม 7 ตอน 1. พระนคร: องค์การค้าของคุรุสภา.
 _____ (2513). พระราชกรณียกิจสำคัญในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระนคร: องค์การค้าของคุรุสภา.
 _____ (2514). เสือป่าและลูกเสือในประวัติศาสตร์ รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตอน 1.
 พระนคร: องค์การค้าของคุรุสภา.ธรรมศักดิ์มนตรี, เจ้าพระยา. (2526). โครงกลอนของครูเทพ เล่ม 2. กรุงเทพฯ:
 องค์การค้าของคุรุสภา.

ภาษาอังกฤษ

- Vella, Walter F. (1978). *Chaiyo! King Vajiravudhand the Development of Thai Nationalism*. Honolulu:
 The University Press of Hawaii.

วิทยานิพนธ์

- กรรภิรมย์ สุวรรณานนท์. (2524). พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการสร้างชาติไทย. วิทยานิพนธ์ อ.ม.
 ประวัติศาสตร์ (กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 มนูญ ลาขโรจน์. (2521). นโยบายการจัดการศึกษามัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2453 - 2466).
 วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
 เทพ บุญตานนท์. (2556). พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้ากับการสร้างภาพลักษณ์ทางการทหาร. วิทยานิพนธ์ อ.ม.
 (ประวัติศาสตร์) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 สงวน เลิศโชคชัย. (2538). ความสำคัญของโรงเรียนแบบบับลิสต์ต่อการศึกษาของไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระ
 มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2453 - 2468). วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.